

Karel KOSÍK

Dialektika, kultura a politika

Eseje a články z let 1955–1969

Uspořádal Jan Mervart, Filosofia, Praha 2019, 291 s., 265 Kč, ISBN: 978-80-7007-576-0

První svazek sebraných spisů Karla Kosíka (s pořadovým číslem 4) vydal Filosofický ústav AV ČR péčí editora Jana Mervarta. Celek je rozvržen do dvou oddílů – první se věnuje marxistické metodologii, v centru druhého stojí literatura a politika. Publikaci je třeba přivítat už jako připomínku filosofa, který původním způsobem promýšlel alternativy uspořádání socialistického systému a možnosti jeho demokratizace, a zejména otázky poměru člověka a společnosti. Kosík reflektoval povahu žité skutečnosti, situovanost člověka ve světě a možnosti změn širších společenských rámců. Návratným motivem se pro něj stal lidský subjekt a jeho poměr ke světu, a také nebezpečí náhražkovitosti, falešnosti, zvěcnění moderního světa. Díky těmto postřehům vynikl jako myslitel, který originálně promýšlel a reformuloval marxistickou teorii ve vztahu k filosofii a úvahám o chodu lidské společnosti. Pokoušel se postihnout otázky a rozpory, jež před něj stavěla jeho dějinná zkušenost. Možnost aktivně utvářet podobu společenského života se pro něj stala hlavní výzvou. K formulaci těchto názorů (i osobitého, naléhavého tónu) dospěl v průběhu šedesátých let; přítomný svazek lze vnímat spíše jako určitý přípravný „rozběh“ k pozdějším formulacím. Má to ovšem i svá úskalí.

Snahou editora bylo výborově zahrnout i autorovy statě z druhé půle padesátých let, které byly předešlými edicemi opomíjeny. V předmluvě Kosíka zařazuje k marxistickému

humanismu a jeho úsilí spatřuje v *obnovení marxismu jakožto živé, kritické a angažované vědy, která nelítostně odhaluje podstatu skutečnosti a přispívá ke společenské změně*. Po takto nastaveném očekávání se může při četbě řady Kosíkových textů z padesátých let dostavit zklamání. Autor v nich působí jako myslitel oficiálního marxistického střihu a značně umírněný kritik poměrů (byť si vysloužil nálepku „revizionismu“, což je v biografické části předmluvy náležitě popsáno). Společenské vztahy strukturuje pomocí pojmů jako *objektivní zákony vývoje* či *produktivní společenské síly*. Nabádá sice k odchodu od frází, iluzí a k přijetí kritického pohledu, současně však trvá na marxistických axiomech,

střetnutí sféry osobní a oficiální, role individuálního vědomí a činu. Přestože tyto texty patří rozhodně k tomu nejčtivějšímu, co soubor nabízí, jeho jádro tvoří jen stěží.

S tím úzce souvisí několik poznámek k pořadání svazku. První je otázka volby textů. Zaměříme-li pozornost na žánr eseje z podtitulu, ale i na tematické a časové vymezení, znejistíme, proč do svazku nebyly zařazeny zralé Kosíkovy texty jako „Individuum a dějiny“ (1966) nebo „Naše nynější krize“ (1968). Zmíněným časovým, žánrovým i tematickým parametřům plně vyhovovaly. Ediční poznámka sem příliš světla nevnáší (čteme jen příslib, že i *následný svazek* spisů bude z *velké části věnován*

Pro zájemce o dějiny idejí může být poučné, jak pozvolna se vzmach šedesátých let připravoval...

jako je *vůdčí role KS a dělnické třídy*, a za hlavní cíl historie pokládá *osvobození pracujících mas*. Vůdčím, hybným momentem dějin, který stimuluje produktivní a aktivní síly jedince, pro něj zůstává revoluční proměna skutečnosti. V tomto duchu píše i editor: cíle marxistického humanismu spočívaly jak v *celkové emancipaci lidské společnosti (osvobození pracujících prostřednictvím zrušení třídy), tak v osvobození lidského individua ve smyslu vytvoření podmínek pro jeho celistvou seberealizaci*.

Jistý suchopár opouští až texty pozdější. Pro zájemce o dějiny idejí může být poučné, jak pozvolna se vzmach šedesátých let připravoval. V textech „Všední život a dějiny“ a statích věnovaných Hemingwayovi, Kafkovi a Haškovi začínají krystalizovat Kosíkova vlastní a původní témata: úvahy o vztahu individua a dějin i o roli literatury ve společenském dění (Kosík používá výraz kultura, ale příklady si vybírá hlavně ze slovesnosti). Tyto dvě oblasti jsou úzce propojeny: ve sféře umění se vyjevují základní filosofické otázky a problémy, jež myslitele budou fascinovat i nadále, jako je svár života s dějinným rozměrem,

textům z let 1968–1969). Ve jmenovaných textech Kosík dospívá k formulaci problémů, které se stanou pro šedesátá léta a jejich étos „očisty“ a odhalení „pravdy“ podstatnými.

S výhradou k jisté koncepční nejasnosti je spojeno i to, že ačkoli ve svazku figuruje podtitul „eseje“, v bibliografických údajích jsou texty žánrově určovány odlišně – jako recenze, referáty, přednáška, doslovy, odpovědi v anketě, rozhovory či nekrolog. Nepříslušel by mu tedy spíše strážlivější výraz „publicistika“ (který ostatně editor v předmluvě na několika místech použil)? Vstupnímu svazku Kosíkových spisů by prospělo, kdyby čtenářské očekávání bylo modelováno přiléhavěji.

A na závěr ještě jedna otázka. Kde se bere editorovo přesvědčení, jež ho vede k výrokům typu: *veřejná autorita a symbolický kapitál, jímž se českoslovenští straničtí intelektuálové (a intelektuálové ve východním bloku obecně) celospolečensky těšili, jsou zároveň nesrovnatelné s poměry v tehdejší západní světě?* I těchto zkratkovitostí bychom napříště byli rádi ušetřeni. □

Hana KOSÁKOVÁ